

ЕКОЛОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

DOI 10.26565/2225-7756-2021-71-06
УДК 159.9.019.4

І. В. КРЯЖ (Ірина Володимирівна Кряж)

*д. психол. н., доцент,
професор кафедри прикладної психології
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи 6, м.Харків, 61162, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-9616-5891>
E-mail: ikryazh@karazin.ua*

К. М. КОНЄВА (Карина Мушегівна Конєва)

*студентка факультету психології
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
майдан Свободи 6, м.Харків, 61162, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2436-7715>
E-mail: karinakoneva00@gmail.com*

СОЦІАЛЬНІ УСТАНОВКИ ЯК ЧИННИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНСЬКИХ ТА ТУРЕЦЬКИХ СТУДЕНТІВ

Розглядається проблема соціально-психологічних і культурних чинників, що впливають на екологічну ідентичність. Наводяться результати крос-культурного дослідження зв'язку таких соціальних установок, як віра в справедливий світ, індивідуалізм-колективізм, віра в силу грошей, з екологічною ідентичністю в групах українських (94 особи) і турецьких (31 особа) студентів. Виявлені відмінності в екологічній ідентичності та соціальних установках студентів – представників української та турецької культур. Турецькі студенти відрізняються від українських студентів більш вираженою екологічною ідентичністю. При цьому в кожній культурній групі показники екологічної ідентичності у жінок вищі, ніж у чоловіків. Відмінності в екологічній ідентичності між турецькими та українськими жінками є більш вираженими, ніж між українськими та турецькими чоловіками. В цілому, саме стать і культурні відмінності є більш значущими предикторами екологічної ідентичності, ніж досліджувані соціальні установки. Українські студенти демонструють більш виражену прихильність до індивідуалістичної культури, вони характеризуються сильнішою, ніж у турецьких студентів, установкою на вертикальний індивідуалізм і слабшою вірою у справедливість світу для всіх. Найбільш тісно пов'язаними з екологічною ідентичністю студентів, незалежно від культурних впливів, є віра у справедливий світ для всіх та віра у силу грошей. Якщо віра у загальну справедливість підкріплює і підкріплюється екологічною ідентичністю, то віра в силу грошей протистоїть ідентифікації з екологічним світом. За даними вибірки в цілому була побудована регресійна модель, яка включає предиктори: культура, стать, віра у справедливість світу для всіх, віра в силу грошей та пояснює 34% загальної дисперсії екологічної ідентичності.

Ключові слова: соціальні установки, екологічна ідентичність, віра у справедливий світ, віра в силу грошей, вертикальний індивідуалізм.

Як цитувати: Кряж, І., Конєва, К. (2021). Соціальні установки як чинники екологічної ідентичності в українських та турецьких студентів. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, серія «Психологія», (71), 50-55.* <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2021-71-06>

In cites: Kryazh, I., Konieva, K. (2021). Social attitudes as the factors of environmental identity in ukrainian and turkish students. *Visnyk of V.N.Karazin Khar'kin National University. Series "Psychology", (71), 50-55.* (in Ukrainian). <https://doi.org/10.26565/2225-7756-2021-71-06>

Постановка проблеми. Важливою складовою ідентичності особистості, поряд з особистісною персональною ідентичністю та системою соціальних ідентифікацій є екологічна (інвайронментальна) ідентичність. Як демонструють дослідження (Clayton, Koehn, & Grover, 2013; Кряж, Сінюгіна, 2015), екологічна ідентичність є важливим предиктором ставлення суб'єкта до антропогенних екологічних змін та готовності до екозбережувального способу життя. Це зумовлює актуальність вивчення культурних та

соціально-психологічних чинників, що впливають на екологічну ідентичність.

Обґрунтування проблеми. Основні теоретичні та практичні положення. Екологічна ідентичність ("ecological identity", "environmental identity", "ecological self") може бути розглянута як результат осмислення суб'єктом свого взаємозв'язку з природним світом (Clayton, 2003; Clayton, 2012), що включає як відчуття свого зв'язку з нелюдським природним оточенням, так і переконання в тому, що навколишнє середовище «важливе для нас і є

важливою частиною того, ким ми є» (Clayton, 2012, p.165). Відповідно до С. Клейтон, в екологічній (інвайронментальній) ідентичності поєднуються ідентифікація з природним світом та ідентифікація з представниками інвайронменталізму.

Формування та актуалізація екологічної ідентичності відбуваються у конкретному культурному контексті, під впливом з боку закріплених у культурі соціальних норм і уявлень. На індивідуальному рівні такі колективні уявлення відбиваються у соціальних установках особистості. Ця робота є продовженням дослідження соціальних установок як чинника ставлення до кліматичних змін (Кряж, Конєва, 2020) (виконувалось в рамках міжнародного дослідницького проекту, ініційованого С.К. Нартовою-Бочавер), а саме – в ній розглядається проблема зв'язку екологічної ідентичності з такими установками, як колективізм-індивідуалізм, віра у справедливий світ та віра в силу грошей у студентів, які є представниками двох різних культур – української та турецької.

Сенс звернення до установок індивідуалізму-колективізму (Triandis, & Gelfand, 1998) та установок щодо грошей як чинників екологічної ідентичності розкривається в контексті домінуючої соціальної парадигми, що спирається на установки індивідуалізму й конкуренції (вертикальний індивідуалізм), фетишизацію грошей і приватної власності, що закріплює протистояння людини природному світу (Kilbourne, & Polonsky, 2005). Як демонструють дослідження (Кряж, 2012; Кряж, 2013), віра в силу грошей є буфером для екологічної стурбованості та протистоїть переживанню зв'язку з природою.

Віра у справедливий світ як світоглядна установка має два виміри – віру у справедливість світу відносно себе та відносно інших (віра у загальну справедливість світу) – і спрямовує когнітивні процеси та переживання людини (Нартова-Бочавер, Астанина, 2014). Віра у загальну справедливість полегшує сприйняття світу як упорядкованого, більш зрозумілого, передбачуваного, що може сприяти більшій відкритості по відношенню до природного світу та переживанню своєї спільності з ним.

Дослідження демонструють, що віра у особистий справедливий світ і віра у загальну справедливість світу можуть виконувати різну роль в індивідуалістичних й колективістських культурах (за: (Нартова-Бочавер, Астанина, 2014)). Також безперечно, що установки колективізму-індивідуалізму значною мірою визначаються типом культури. Це підводить нас до питання про відмінності в екологічній ідентичності представників різних культур, з різними

екологічними умовами розвитку, різним історичним минулим, різним віросповіданням.

Метою даної роботи є аналіз віри у справедливий світ, віри в силу грошей, установок колективізму-індивідуалізму як предикторів екологічної ідентичності студентів – представників різних культур (української та турецької).

Результати емпіричного дослідження та їх обговорення

Вибірку дослідження склали 94 студенти (73% - жінки) – громадяни України, які навчаються у Харкові (Україна), й 31 студент (39% - жінки) – громадяни Туреччини, які навчаються у різних турецьких університетах, віком від 18 до 31 року (середній вік 20,2 в українській вибірці та 20,5 в турецькій). У групі українських студентів у відповідь на питання про релігію 48% назвали себе християнами, решта вказала на свою нерелігійність (крім однієї дівчини-ісламістки). У групі турецьких студентів 75% сповідують іслам, решта не вважає себе релігійними людьми.

Методи. У дослідженні було використано: англійську шкалу екологічної (інвайронментальної) ідентичності С. Клейтон та її російськомовну адаптацію С.К. Нартової-Бочавер (альфа Кронбаха 0,92); англійський опитувальник віри у справедливий світ К. Далберт та його російськомовну адаптацію С.К. Нартової-Бочавер, з двома вимірами – віри у справедливий світ для себе ($\alpha=0,89$) та віри у справедливий світ взагалі ($\alpha=0,84$); англійський опитувальник INDCOL Triandis H.C. & Gelfand M.J. та його російськомовну адаптацію А. Є. Бушміної зі шкалами горизонтального індивідуалізму ($\alpha=0,77$), вертикального індивідуалізму ($\alpha=0,71$), горизонтального колективізму ($\alpha=0,73$) та вертикального колективізму ($\alpha=0,80$); російськомовну шкалу віри в силу грошей І. Кряж, для якої було проведено процедуру подвійного перекладу (10 пунктів, $\alpha=0,88$).

Дослідження проводилося онлайн, за допомогою Гугл-форми, всі респонденти дали поінформовану згоду на обробку своїх даних. Українські студенти працювали з російськомовними методиками, турецькі студенти – з англійськими (програма підготовки всіх турецьких студентів, залучених до дослідження, включала дисципліни, що викладаються англійською мовою).

Для порівняльного аналізу даних, отриманих на представниках двох різних культур, було проведено двофакторний дисперсійний аналіз із незалежними змінними «культура» та «стать». Для аналізу зв'язків показників екологічної ідентичності із соціальними установками використовувався коефіцієнт рангової кореляції Спірмена. Множинний регресійний

аналіз (з покроковим включенням) було проведено для визначення найкращої моделі, яка пояснює, у межах проведеного дослідження, екологічну ідентичність.

Значущі відмінності, виявлені в результаті дисперсійного аналізу, представлені в табл.1. Найбільш вираженими є відмінності в екологічній ідентичності – турецькі студенти значно перевершують за цим показником українських

студентів. Також у турецьких студентів більшою мірою, ніж в українських, виражена віра у справедливий світ для всіх. Українські студенти демонструють більш виражені індивідуалістичні установки, і насамперед – установку на вертикальний індивідуалізм. При цьому не встановлено відмінностей у ставленні українських та турецьких студентів до колективізму та грошей як джерела сили та ресурсів.

Таблиця 1. Відмінності між українськими та турецькими студентами

Змінна	Країна		F	p
	Україна	Туреччина		
Екологічна ідентичність	77,8	88,8	26,5	0,000
Віра в справедливий світ для всіх	20,5	23,0	8,38	0,004
Вертикальний індивідуалізм	5,1	4,5	12,7	0,000
Горизонтальний індивідуалізм	5,2	4,9	3,64	0,06

Кореляційний аналіз (табл.2) показав, що в обох групах екологічна ідентичність значимо пов'язана з вірою в силу грошей і вірою у справедливий світ для всіх, при тому, що віра в силу грошей протистоїть екологічній ідентичності (негативний зв'язок), тоді як віра в справедливий світ для всіх позитивно корелює з екологічною ідентичністю. Інші значущі

кореляції простежуються лише в одній з груп. Так, в українській групі екологічна ідентичність позитивно пов'язана з вірою у справедливий світ для себе, з вертикальним та горизонтальним колективізмом (усі зв'язки слабкі). У турецькій групі екологічна ідентичність негативно корелює із вертикальним індивідуалізмом.

Таблиця 2. Матриця інтеркореляцій (нижня ліва частина – турецькі студенти, верхня права частина – українські студенти, показані лише кореляції, значущі при $p < 0,05$)

Змінні		Українські студенти							
		1	2	3	4	5	6	7	8
Турецькі студенти	1. Екологічна ідентичність	1	-0,26	0,29	0,28	0,26	0,21		
	2. Віра в силу грошей	-0,41	1	-0,31					
	3. Справедливий світ для себе			1	0,32	0,24	0,32		0,24
	4. Справедливий світ для всіх	0,49			1	0,26	0,23		
	5. Вертикальний колективізм					1	0,35		
	6. Горизонтальний колективізм						0,58	1	
	7. Вертикальний індивідуалізм	-0,47	0,53				0,58		1
	8. Горизонтальний індивідуалізм						0,56	0,47	0,65

Враховуючи невисокі показники кореляції екологічної ідентичності з соціальними установками при сильніших кореляціях між самими соціальними установками, можна припустити, що деякі з соціальних установок виступають у ролі медіаторів між екологічною ідентичністю та іншими соціальними установками. Для того, щоб виявити найбільш стійкі зв'язки екологічної ідентичності з соціальними установками, що досліджуються, був застосований множинний регресійний аналіз. Регресійний аналіз проводився у три етапи: окремо для кожної групи (в якості предикторів розглядалися стать та соціальні установки) й для вибірки в цілому (предиктори – культура, стать і соціальні установки).

Найкращі регресійні моделі в кожній з двох груп включали три предиктори: віру у справедливий світ для всіх зі знаком «плюс»), віру в силу грошей (зі

знаком «мінус») та стать, які пояснювали 67% загальної дисперсії екологічної ідентичності у групі турецьких студентів ($F(3,26)=21,02$, $p < 0,0001$) та лише 13% – у групі українських студентів ($F(3,89)=5,75$, $p=0,001$).

В підсумковій регресійній моделі, побудованій для вибірки загалом, найпотужнішими предикторами екологічної ідентичності виявилися стать, причому вищі показники екологічної ідентичності простежуються у жінок, і культурні відмінності, з вищими показниками у турецьких студентів. При цьому спостерігається тенденція до більш вираженої залежності екологічної ідентичності від культурних відмінностей у жінок: предиктор «стать x культура» був значимий при рівні $p = 0,06$ ($t = -1,87$). Інакше кажучи, розрив у показниках екологічної ідентичності українських та турецьких студентів був значимим у групі студенток-

жінок та слабо виражений у групі студентів-чоловіків (рис.). Двох факторний дисперсійний аналіз, що враховував стать та країну, підтвердив значущість розбіжностей за показником екологічної ідентичності між чоловіками та жінками ($p=0,000001$), українськими та турецькими студентами ($p<0,000001$), а також між українськими

та турецькими жінками ($p=0,00002$ за тестом Шеффе), українськими жінками та чоловіками ($p=0,05$ за тестом Шеффе), турецькими жінками та чоловіками ($p=0,0004$ за тестом Шеффе). Коректність використання дисперсійного аналізу була підтверджена Levene's Test на гомогенність дисперсій у групах, що порівнювалися.

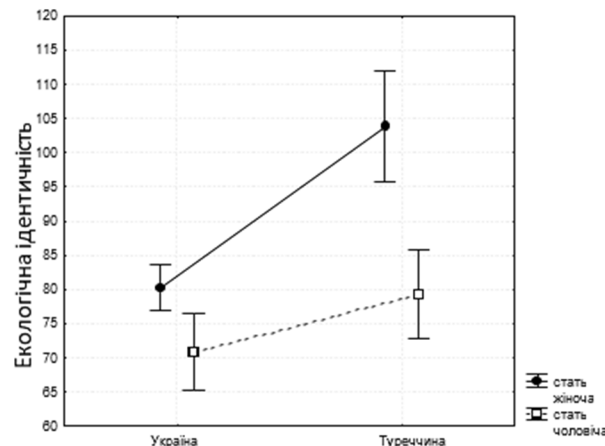

Рисунок. Вираженість екологічної ідентичності в українських (ліворуч) та турецьких студентів – жінок (безперервна лінія) та чоловіків (пунктир)

Більш слабкими предикторами в моделі були віра у справедливий світ для всіх, яка «консолідується» з екологічною ідентичністю, і віра в силу грошей, що послаблює екологічну ідентичність. Така модель з п'ятьма предикторами пояснювала 34% загальної дисперсії екологічної ідентичності ($F(4,120)=16,5$, $p<0,0001$).

Звернення до регресійних моделей зазвичай передбачає припущення про причинно-наслідкові зв'язки. У нашому випадку таке припущення буде правомірним щодо залежності екологічної ідентичності від культурних особливостей та від статевих відмінностей, вплив яких також значною мірою пов'язаний із культурою, з гендерними стереотипами. Звичайно, слід мати на увазі і нечисленність досліджуваної нами групи турецьких студентів, і нерівномірність розподілу респондентів за статтю та віком в обох групах (хоча вплив останньої ми прагнули врахувати під час статистичного аналізу). Але отримані результати загалом узгоджуються з іншими дослідженнями, що вказують на роль ісламської етики у підтримці проекологічних уявлень (Adaman, Gökçen, & Zenginobuz, 2003; Clayton, Kilinç, 2013a; Kilinç, 2013; Sarigollu, 2009).

Ми б хотіли звернути увагу на значно більш виражені, порівняно з українською групою, відмінності в екологічній ідентичності між чоловіками та жінками в турецькій групі. Це може пояснюватися традиційними уявленнями про зберігаючу та стабілізуючу роль жінок, а також їх більшою прихильністю до місця в межах традиційної культури.

Проте, враховуючи нечисленність турецької вибірки, встановлені відмінності вимагають перевірки в подальших дослідженнях. Необхідно наголосити, що саме нечисленність турецької вибірки є основним обмеженням описаного дослідження, що слід брати до уваги при зверненні до отриманих результатів.

Той факт, що віра у справедливість світу для всіх і віра в силу грошей є значущими предикторами екологічної ідентичності, не означає односпрямованих причинно-наслідкових відносин. Коректнішим, на наш погляд, говорити про взаємозв'язки та взаємовпливи, зумовлені, в тому числі, й культурними впливами. Залучення до природного світу, розуміння взаємозв'язку суцього, посилюючи ідентифікацію з природним оточенням, одночасно може сприяти вірі в загальну справедливість. Зі свого боку, віра у справедливість світу, спонукаючи людину чинити справедливо по відношенню до інших, може бути одним із факторів, що зміцнюють суб'єктивний зв'язок із природою. Віра ж у несправедливість світу може, навпаки, супроводжуватися відстороненням від природного світу як споконвічно несправедливого. Так само і віра в силу грошей може слабшати під впливом розуміння свого зв'язку та залежності від екологічного світу і, навпаки, ціннісна орієнтація на гроші протистоятиме прийняттю внутрішньої цінності природи.

Висновки та перспективи дослідження

Виявлено відмінності в екологічній ідентичності та соціальних установках студентів – представників української та турецької культур. Турецькі студенти відрізняються від українських студентів більш

вираженою екологічною ідентичністю. При цьому в рамках кожної культурної групи показники екологічної ідентичності у студенток вищі, ніж у студентів-чоловіків, але в турецькій групі ці відмінності більш помітні. Також відмінності між турецькими та українськими студентками є більш вираженими, ніж між українськими та турецькими студентами-чоловіками. У рамках нашого дослідження в цілому, саме стать і культурні відмінності є найбільш значущими предикторами екологічної ідентичності, більш значущими, ніж досліджувані соціальні установки.

Українські студенти демонструють більш виражену прихильність до індивідуалістичної культури, вони характеризуються сильнішою, ніж у турецьких студентів, установкою на вертикальний індивідуалізм і слабшою вірою у справедливість світу для всіх.

Найбільш тісно пов'язаними з екологічною ідентичністю студентів, незалежно від культурних впливів, є віра у справедливий світ для всіх та віра у силу грошей. Якщо віра у загальну справедливість підкріплює і підкріплюється екологічною ідентичністю, то віра в силу грошей протистоїть ідентифікації зі світом.

Перспективи вивчення поставленої проблеми пов'язані з проведенням дослідження на більш чисельних вибірках та перевіркою одержаних результатів на інших вікових та соціальних групах.

Список використаної літератури

- Кряж І.В., Конєва К.М. Соціально-екологічні установки та екологічна ідентичність як предиктори заперечення кліматичних змін. *Сучасні проблеми екологічної психології: соціальні та особистісні ресурси створення благополучного локального середовища: матеріали XVI Міжнародної науково-практичної конференції (15 травня 2020 року, он-лайн) / за ред. Ю.М. Швалба. – Київ : Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2020. С.62-64*
- Кряж І. В., Сінюгіна Т. А. Особливості екологічної ідентичності та екологічних установок вегетаріанців. *Психологія і особистість*, 2015. №2 (8). Част.1. С. 112-125.
- Кряж І.В. Психологія глобальних екологічних змін. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна. 2012. 512 с.
- Кряж І.В. Психологія смислової регуляції екологічно релевантного поведіння. Дис. на соиск. ученої ступені д. психол. н., 19.00.01 – общая психология, история психологии, Харьков, 2013. 435 с.
- Нартова-Бочавер С.К., Астанина Н.Б. Психологические проблемы справедливости в зарубежной персонологии: теории и эмпирические исследования. *Психологический журнал*, 2014. №1. С. 16-32.
- Adaman F., Gökçen F., Zenginobuz U. Political economy of citizens' participation in environmental improvement: The case of Istanbul. Integrating and Articulating Environments: A Challenge for Northern and Southern Europe. 2003. 73-90. <https://mpr.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/375>
- Clayton S. Environment and identity / S. Clayton (Ed.), Handbook of environmental and conservation psychology. New York: Oxford, 2012. P. 164–180.
- Clayton S. Environmental identity: A conceptual and an operational definition // Identity and the natural environment / S. Clayton & S. Opatow (Eds.). Cambridge, MA: MIT Press, 2003. P. 45–65.
- Clayton S., Kiliç A. Proenvironmental concern and behavior in Turkey: The role of national and environmental identity. *PsyEcology. Bilingual Journal of Environmental Psychology*, 2013. №3. P. 311-330. <https://doi.org/10.1174/217119713807749850>
- Clayton S, Koehn A., Grover E. Making Sense of the Senseless: Identity, Justice, and the Framing of Environmental Crises. *Science journal on Psychology, Sociology, Educational sciences*, 2013. №26. P. 301–319. <https://doi.org/10.1007/s11211-013-0185-z>
- Kilbourne W. E., Polonsky M. J. Environmental attitudes and their relation to the dominant social paradigm among university students in New Zealand and Australia. *Australasian Marketing Journal*, 2005. №2. P. 37-48
- Kiliç A. Can project based learning close the gap? Turkish student science teachers and proenvironmental behaviours. *International Journal of Environmental & Science Education*, 2008. №4. P. 495-509.
- Sarıgöllu E. A cross-country exploration of environmental attitudes. *Environment and Behavior*, 2009. №41. P. 365-386. <http://dx.doi.org/10.1177/0013916507313920>
- Triandis H. C., Gelfand M. J. Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of personality and social psychology*, 1998. №1. P. 118-128.

Стаття надійшла до редакції 24.10.2021

Стаття рекомендована до друку 07.12.2021

I. KRYAZH (Iryna Kryazh)

Doctor of Sciences (Psychology), Professor of the Department of Applied Psychology, V. N. Karazin Kharkiv National University 6 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

K. KONIEVA (Karyna Konieva)

Bachelor of Psychology, Student of the School of Psychology, V. N. Karazin Kharkiv National University 6 Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine

SOCIAL ATTITUDES AS THE FACTORS OF ENVIRONMENTAL IDENTITY OF UKRAINIAN AND TURKISH STUDENTS

The problem of socio-psychological and cultural factors influencing environmental identity is considered. The results of a cross-cultural study of the relationship of such social attitudes as belief in a just world, individualism-collectivism, belief in the power of money, with environmental identity in groups of Ukrainian and Turkish students are presented. Differences in the environmental identity and social attitudes of students - representatives of Ukrainian and Turkish cultures are revealed. Turkish students differ from Ukrainian students by a more pronounced environmental identity. At the same time, in each cultural group, the indicators of environmental identity among female students are higher than those among male students. The differences between Turkish and Ukrainian female students are more pronounced than between Ukrainian and Turkish male students. Within the framework of the study as a whole, it is gender and cultural differences that are more significant predictors of environmental identity than the studied social attitudes. It was found that indicators of belief in a just world for others are higher for Turkish students than for Ukrainian students, while vertical individualism is higher in the group of Ukrainian students. Thus, Ukrainian students demonstrate a more pronounced commitment to an individualistic culture. The most closely related to the environmental identity of students, regardless of cultural influences, are the belief in a just world for all and belief in the power of money. If belief in general justice reinforces environmental identity and is reinforced by environmental identity, then belief in the power of money opposes to identification with the natural world. Based on the data from the sample as a whole, a regression model was built, which includes predictors: culture, gender, belief in the justice of the world for all, belief in the power of money. This model explains 34% of the total variance in environmental identity.

Keywords: environmental identity, social attitudes, belief in a just world, belief in the power of money, vertical individualism

References

- Kryazh, I.V., & Konieva, K.M. (2020). Social attitudes and environmental identity as predictors of denial of climate change. *Suchasni problemy ekologichnoi' psyhologii': social'ni ta osobystisni resursy stvorennja blagopoluchnogo lokal'nogo seredovysbha*. (62-64). Kyi'v, Instytut psyhologii' imeni G.S. Kostjuka NAPN Ukra'ny.
- Kryazh, I.V., & Sinugina, T.A. (2015). Features of environmental identity and environmental attitudes of vegetarians. *Psyhologija i osobystist'*, 2 (8), 112-125.
- Kryazh, I.V. (2013). Psychology of meaning regulation of ecologically relevant behavior. (Doctor's thesis). Kharkiv. [In Russian]
- Kryazh, I.V. (2013). Psychology of meaning regulation of environmentally relevant behavior. (Doctoral dissertation). V. N. Karazin Kharkiv National University, Kharkiv. [In Russian]
- Nartova-Bochaver, S. K., & Astanina, N. B. (2014). Theories and empirical researches on justice in the foreign personality psychology. *Psibologicheskij zhurnal*, 35(1), 16-32.
- Adaman, F., Gökçen, F., & Zenginobuz, U. (2003). Political economy of citizens' participation in environmental improvement: The case of Istanbul. *Integrating and Articulating Environments: A Challenge for Northern and Southern Europe*, 73-90. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/375>
- Clayton, S. (2012). Environment and identity. In S. Clayton (Ed.), *Handbook of environmental and conservation psychology* (pp. 164–180). New York: Oxford.
- Clayton, S. (2003). Environmental identity: A conceptual and an operational definition. In S. Clayton & S. Opatow (Eds.), *Identity and the natural environment* (pp. 45–65). Cambridge, MA: MIT Press.
- Clayton, S., Kiliñç, A. (2013a) Proenvironmental concern and behavior in Turkey: The role of national and environmental identity. *PsyEcology. Bilingual Journal of Environmental Psychology*, 4(3), 311-330. <https://doi.org/10.1174/217119713807749850>
- Clayton, S, Koehn, A., & Grover E. (2013b). Making Sense of the Senseless: Identity, Justice, and the Framing of Environmental Crises. *Science journal on Psychology, Sociology, Educational sciences*, 26, 301–319. <https://doi.org/10.1007/s11211-013-0185-z>
- Kilbourne, W. E., & Polonsky, M. J. (2005) Environmental attitudes and their relation to the dominant social paradigm among university students in New Zealand and Australia. *Australasian Marketing Journal*, 13(2), 37-48
- Kiliñç, A. (2008). Can project based learning close the gap? Turkish student science teachers and proenvironmental behaviours. *International Journal of Environmental & Science Education*. 5 (4), 495-509.
- Sarigollu, E. (2009). A cross-country exploration of environmental attitudes. *Environment and Behavior*, 41, 365-386. <http://dx.doi.org/10.1177/0013916507313920>
- Triandis, H. C., & Gelfand, M. J. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 118-128.

The article was received by the editors 24.10.2021

The article is recommended for printing 07.12.2021